

MIKROHISTORIE, HISTORICKÝ KONTEXT A JIHOČESKÉ PRAMENY. POLEMIKA¹

JAROSLAV ČECHURA

„Ostatně posláním mikrohistorie by přece mělo být ukazovat na výjimečných konkrétních případech určité obecnější vlastnosti společně daným skupinám ve společnosti.“² Těmito slovy končí Jaroslav Dibelka recenzi mé knihy o Johaně Peřkové, prosté jihočeské ženě z první poloviny 18. století. Zvláštní je, že autor, kterého se recenzent tak vehementně v uvedené souvislosti dovolává – Giovanni Levi, tvrdí ve svém textu něco docela jiného, řekl bych až opačného než recenzent: „*Microhistory tries not to sacrifice knowledge of individual elements to wider generalization, and in fact it accentuates individual lives and events.*“³ Tuto formulaci napsal G. Levi na počátku devadesátých let 20. století; akcentuje v ní tedy individuum, jednotlivce, stejně jako jedinečné události, a nikoli jakýsi šedý průměr. Neprehlédněme však, že těžiště Leviho stati je poněkud neočekávaně v jisté polemice s vlivným americkým antropologem Cliffordem Geertzem.⁴

Od té doby uplynulo čtvrtstoletí a na poli mikrohistorických bádání došlo k jistým – řekl bych nezanedbatelným – posunům, které tento koncept poměrně diverzifikovaly, pluralizovaly, a dokonce globalizovaly.⁵ J. Dibelka prozrazuje již na tomto místě to, co je snadno zjištělné i z jeho dalších prací: naprostou neznalost novější (neříkám nové!) literatury stejně jako neschopnost s ní kriticky pracovat. Uvidíme vzápětí, že tato charakteristika je naprosto na místě a je docela korektní i objektivní. Obohaceni tímto zjištěním se vydejme po stopách Dibelkovy recenze a pokusme se odhalit, co je v ní oprávněné, upřesňující, nové, ale také – snad – co v ní je mylné, či dokonce záměrně zkreslené. Ano, i s takovými momenty je nutné v Dibelkových textech počítat a nemělo by to vůbec překvapovat.⁶

1 Text představuje kritické vypořádání se s recenzí Jaroslava Dibelky, in: *Paginae historiae* 23/1, 2015, s. 383–388; která se zabývá knihou Jaroslava Čechury, *Neklidný život obyčejné ženy: Johana Peřková (1703–1745)*. Praha 2015; Dibelkův text dále cituji: Recenze.

2 Recenze, s. 388; srov. Levi, Giovanni: *On Microhistory*. In: Burke, Peter (ed.): *New Perspectives of Historical Writing*. Oxford 1991, s. 93–113.

3 Tak Levi, G.: *On Microhistory*, s. 109.

4 Tamtéž, s. 96–104.

5 Detailní přehled podal Čechura, Jaroslav: *Mikrohistorie a raně novověká studia. Možnosti a meze jednoho historiografického konceptu*, v tisku.

6 Srv. závěr této polemiky.

To vše jsou důvody, proč tuto polemickou stať koncipuji poněkud šířeji, neboť považuji za nezbytné vyjádřit se v ní jak k obecnějším otázkám mikrohistorie, tak k práci s jihočeskými prameny, ale rovněž s vlastními Dibelkovými literárními výstupy, které velmi dobře *indikují profil* tohoto autora.

I. Co je to mikrohistorie a recenzentovy představy o ní

„*Čechurův přístup má se zmiňovanou mikrohistorií jen velmi málo společného*“, uvedl v recenzi přimočaře a jednoznačně J. Dibelka.⁷ Musím se proto zeptat: Jakou kompetenci má tento historik k tak autoritativnímu výroku? Co na poli mikrohistorie již vykonal, napsal, že je schopen a připraven takto apodikticky, ex cathedra hodnotit, ba až odsoudit cizí práci? Práci, jež se explicitně hlásí k uvedenému badatelskému směru. Odpovědi na tyto otázky jsou velmi prosté, elementární až banální: *nic, docela nic!* Kdo podrobí rozboru Dibelkovy texty, snadno zjistí, že v nich není prakticky žádná odvolávka na mikrohistorické směry bádání. Vždyť se jedná o autora, který dosud nepublikoval ani řádku, jež by se jen vzdáleně mohla podobat mikrohistorickému přístupu k sociálním, případně kulturním dějinám; nakonec se k tomuto směru ani explicitně nehlásí. Nicméně má tolik odvahy, aby se k tématu mikrohistorie uvedeným *soudcovským způsobem* vyjadřoval. Budiž.

J. Dibelka přitom tak nějak přehlédl, že se mikrohistorickým přístupem zabývám už déle než dvě dekády. S touto metodologickou inovací historických věd jsem se seznámil při svém prvním několikaměsíčním pobytu v ústavu Maxe Plancka v Göttingen (MPIG Göttingen) v roce 1993 a mohl jsem s ní seznámit českou odbornou veřejnost hned následujícího roku.⁸ Pracovní a inovativní kvas v onom nevelkém ústavu byl tehdy zcela mimořádný a ovlivnil mě na desetiletí dopředu. Již třeba tím, že jsem měl možnost číst velké monografie Jürgena Schlumbohma⁹ a Hanse Medicka¹⁰ v rukopise, tedy ještě předtím, než vyšly tiskem. Mohl jsem sledovat, jak se konstituuje nové periodikum Historische Anthropologie, i přípravu jeho prvních čísel. Zde, nikoli náhodou, vyšel jeden z programových článků Carla Ginzburga¹¹. A konečně jsem se v Göttingen opakovaně setkal s dnes emeritním profesorem z Kielu Otto Ulbrichtem a nejednou s ním hovořil o blízkých tématech. Proto mi utkvěl v paměti jeho znamenitý text o „světě“ žebráka Johanna Gottfrieda Kästnera z roku 1775 a okolnosti jeho vzniku.¹² Dílo tohoto historika sleduji dodnes.

7 Recenze, s. 383.

8 Čechura, Jaroslav: Mikrohistorie – nová perspektiva dějepisectví konce tisíciletí? Dějiny a současnost 16, č. 1, s. 2–5.

9 Schlumbohm, Jürgen: Lebensläufe, Familien und Höfe. Die Bauern und Heuerleute des Osnabrücker Kirchspiels in proto-industrieller Zeit, 1650–1860. Göttingen 1994.

10 Medick, Hans: Leben und Überleben in Laichingen 1650–1900. Untersuchungen zur Sozial-, Kultur- und Wirtschaftsgeschichte aus der Perspektive einer lokaler Gesellschaft im frühneuzeitlichen Württemberg. Göttingen 1996.

11 Ginzburg, Carlo: Micro-Historie. Zwei oder drei Dinge, die ich von ihr weiß. In: Historische Anthropologie 1, 1993, s. 169–194.

12 Ulbricht, Otto: Die Welt eines Bettlers um 1775. Johann Gottfried Kästner. In: Historische Anthropologie

Ale vůbec tu nejde jen o naznačené seznamování se s nejmodernějšími historio-
grafickými přístupy, důležitější jsou – jak soudím – mé vlastní výstupy, které vznikly
během uplynulého dvacetiletí jako mikrohistorické či tímto historiografickým smě-
rem inspirované a týkaly se v první řadě (chronologicky) selských rebelií, historické
kriminality, sexuálních projevů lidí v raném novověku a konečně mikro-sociálních
dějin. Čtenář je nalezne v příloze této polemiky.

Ponechávám na čtenáři, aby si po této dílčí konfrontaci udělal vlastní názor na
to, zda mám *jakési povědomí* o tom, co je to mikrohistorie, a zda mohu vědět, co má
ten který text společného s mikrohistorií.¹³ A že jsou takové práce, které se verbálně
hlásí k tomuto historiografickému směru a ve skutečnosti jsou uzavřené ve starém
kvantitativně- strukturalistickém hávu, netřeba pochybovat.¹⁴

* * *

„Autor práce zvolil zajímavou a pro mikrohistorické pojetí nezvyklou koncepci své
knihy,“ napsal J. Dibelka. Podívejme se, jaká je v tomto ohledu realita. Mikrohis-
torie je dnes velmi diverzifikovanou odnoží historických věd, ve které není až tak
snadné se orientovat. Slovo *nezvyklou* tu pak nepůsobí jinak než jako doklad toho,
že recenzent o této skutečnosti jednoduše neví. Přitom ji zcela jednoznačně indi-
kují přehledy bádání v tomto směru, se kterými se setkáváme od devadesátých let
minulého století. Ty právě nejlépe odrážejí onu rozrůzněnost konceptu, která – jak
soudím – se v průběhu let spíše rozšiřuje a prohlubuje.

Trendem posledních let je bezesporu stále výraznější orientace na jednotlivce, či
řečeno slovy předního propagátora tohoto směru, který se jmenuje Sigurður Gylfi
Magnússon¹⁵, jedná se o *singularizaci* mikrohistorie. A dodávám tak trochu úsměv-
nou skutečnost, totiž že dnes existuje i tzv. experimentální mikrohistorie, která je
založena na tom, že část práce byla získána rozbořením pramenů a část je vědomá
čistá fikce. Vztáhnuto na Johanu Peřkovou a její příběh bych pomocí této metody
mohl vyličít její další život po návratu z káznice. Ano, jako dokonalou fikci, která
vznikla v mé pracovně. Třeba to udělám při novém vydání...

* * *

„Čechura má však svůj svébytný styl vyjadřování a různé zavedené termíny na-
bývají v jeho pojetí obsah zcela nezvyklý.“¹⁶ I tato Dibelkova formulace prozrazuje,
že její autor nemá poňetí, co vlastně historiografický směr mikrohistorie předsta-

2, 1994, s. 371–398, v rozšířené verzi in: Ulbricht, O.: Mikrogeschichte, s. 256–298. Pokud se nad tímto
titulem J. Dibelka pozastavuje (Recenze, s. 383), pak by se měl s těmito pracemi seznámit... srv. základní
Ulrichtovy práce za poslední čtvrtstoletí: Ulbricht, O.: Kindmord und Aufklärung in Deutschland. Mün-
chen 1990, týž: Schiffbruch!: Drei Selbstzeugnisse von Kaufleuten des 17./18. Jahrhunderts. Köln 2013.

13 Srv. Čechura, J.: Mikrohistorie a raně novověká studia, *passim*.

14 Za všechny např. Grulich, Josef: Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech
v 16. až 18. století. České Budějovice 2008, srv. i týž: Zkoumání „malíckosti“. Okolnosti vzniku a významu
mikrohistorie. ČČH 99, 2001, s. 519–547.

15 Některé práce tohoto islandského historika uvádím níže (viz pozn. 20).

16 Recenze, s. 383.

vuje a jaké jsou jeho stavební kameny. Vyjádřil se totiž velmi podobně, jak to učinil před bezmála třiceti (!) lety koryfej německého strukturalismu a tamní bielefeldské školy Hans-Ulrich Wehler. Wehler byl velký nepřítel mikrohistorického bádání, který kritizoval domnělou bezobsažnost terminologie u zastánců mikrohistorie.¹⁷ H.-U. Wehler navíc ignoroval rozdíl mezi dějinami každodennosti a mikrohistorií.

Postupme však ještě o krok dále. Jeden z klíčových momentů tohoto směru je totiž požadavek narativnosti neboli jasná orientace na to, aby texty byly čtivé. Tento požadavek je docela dávného data a vznikl paralelně s konstituováním mikrohistorie, jak ukazuje slavná reflexe Lawrence Stonea.¹⁸ Mikrohistorické texty byly a jsou tedy založeny výrazně narativně.¹⁹ Usilují o maximální sdělnost a srozumitelnost, a dokonce byl nejednou proklamován dialog se čtenářem. K tomuto cíli směřují například i často poměrně dlouhé citace pramenů. I v tomto případě se jednalo o reakci na přehnaný verbální scientismus strukturalisticky orientovaných prací, které se nejednou četly a čtou s nemalými obtížemi.²⁰ Dále se tu promítly i vlastní literární tužby autorů, zejména to platí o Carlo Ginzburgovi a jeho nesporných literárních ambicích,²¹ ale přirozeně i kvalitách.²²

C. Ginzburg klidně použil obrat o „*dřevěných očích*“, zatímco já pouze o „*venkovských očích*“. V tom není třeba vidět žádný poklesek; jsou to jisté metafory, které vyjadřují nejednu specifickou situaci či konfiguraci, jež by mohla být mnohoslovně popisována či charakterizována. Jsem si jist, že je to docela legitimní. Na druhé straně, pokud J. Dibelka s oblibou používá, až nadužívá termín *strategie*, měl by si uvědomit, že jde o docela „pevný“ historiografický termín, který nemůže používat ad hoc, jak činí, ale přesně v kánonu, jak byl formulován Pierrem Bourdieu počátkem sedmdesátých let minulého století, a mezitím prošel nejednou diferenciací a upřes-

17 Wehler, Hans-Ulrich: Alltagsgeschichte. Königsweg zu neuen Ufern oder der Irrgarten der Illusion, in: Týž: Aus der Geschichte lernen? Essays. München 1988, s. 130–151, 307–310, cit. s. 143. K němu v kontextu mikrohistorie viz U. Ulbricht, Mikrogeschichte, s. 49–52.

18 K tomu již Stone, Lawrence: The Revival to Narrative: Reflections on a New Old History. Past and Present 85, 1979, s. 3–24, cit. místo, s. 11–13; srv. Hobsbawm, Erich J.: The Revival of Narrative: Some Comments, tamtéž, 86, 1980, s. 3–8.

19 Ginzburg, Carlo: in: Maria Lúcia Garcia Pallares-Burke (ed.): The New History: Confessions and Conversations. Cambridge 2002, s. 184–211.

20 K tématu Magnússon, Sigurður Gylfi: Social History as „Sites of Memory“? The Institutionalization of History: Microhistory and the Grand Narrative. Journal of Social History 39, 2006, s. 891–913; Magnússon, Sigurður Gylfi – Szijarto, István M.: What is Microhistory. Theory and Practice. London 2013, s. 180 (rejstřík); Magnússon, Sigurður Gylfi: Social History – Cultural History – Alltagsgeschichte – Microhistory. In: Between Methodologies and Conceptual Frameworks; týž: The Future of Microhistory; oba texty z roku 2013 jsou dostupné na www.microhistory.org.

21 Zde je nutné také upozornit na formulace, které lze nalézt u Josefa Grulichy: Sociální a demografický vývoj jihočeského venkova v 17. a 18. století. Praha 2002, s. 35–63 (disertace).

22 Srv. Ginzburg, Carlo: Microhistory: Two or three Things That I Know about It. In: Critical Inquiry 20/1, 1993, s. 10–35, zejm. s. 21–31, s odbočkami třeba k L. N. Tolstému a jiným... K tomu zajímavě Zambelli, Paola: From Menocchio to Piero della Francesca. The Work of Carlo Ginzburg. In: The Historical Journal 28, 1985, s. 983–999.

něním. Kterou fází konstituování pojmu strategie recenzent použil? Obávám se, že o tom nemá J. Dibelka ani ponětí.²³ Bez ohledu na kontext najdeme všude v textu jeho disertace strategie... Bezobsažné použití tohoto pojmu.

II. Jak má vypadat „práce s prameny“ a jihočeské názory na ni

„Zcela zásadním problémem je ale především autorův velmi specifický způsob práce s prameny,²⁴ volá také J. Dibelka. Patrně tak činí proto, že jihočeská historická škola zastává v podstatě jediný přístup k pramenné analýze: v podstatě klasickou analýzu. Dnes ovšem panuje v této sféře značná *pluralita přístupů*, zejména pod vlivem postmoderních tendencí bádání. Podle všech znaků sám J. Dibelka uvázl na dávném strukturalistickém stejně jako právněhistorickém přístupu k pramenům. Zcela zřetelně to ukazuje komponování jeho textů s bohatým lesem poznámek. Zjednodušeně to vypadá tak, že v hlavním textu se pohybují struktury a dole, jakoby ve sklepení, vysázeném petitem, zbylo místo pro živé lidi... Projděte si text Dibelkovy publikované disertace²⁵ a nemůžete dojít k jinému názoru. Pro živého člověka, konkrétního jedince, není v hlavním textu místo, patrně by to bylo málo vědecké...

Mezinárodní bádání toto téma rozhodně nevidí tak „monokauzálně“, naopak, doslovná mnohost konceptů v této zásadní součásti historických věd je prostě normální, každodenní skutečností. Ostatně ono je tomu tak částečně, kupodivu, i v českém bádání, a to v podstatě od vzniku moderní české historiografie. Nevěříte?

Vezměme si tedy slavnou a klíčovou edici starých českých dějin od Gustava Friedricha *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Její první díl obsahuje diplomatické prameny do roku 1197.²⁶ Přináší fixní počet dokumentů, který byl za uplynulé století doplněn o jeden jediný přírůstek.²⁷ Na základě tohoto v podstatě neměnného počtu dokumentů ke starším českým dějinám byly zkonstruovány – mimo řady jiných konceptů či konstrukcí – hned dva kvalitativně docela rozdílné, ba protichůdné názory na to, zda v starém českém státě existovalo lenní zřízení,

23 Srv. Bourdieu, Pierre: Boden und Heiratsstrategien, in: týž: Sozialer Sinn. Kritik der theoretischen Vernunft. Frankfurt a. M. 1999 (3. vyd.), s. 264–287; autor koncept formuloval v klasické práci Entwurf einer Theorie der Praxis auf der ethnologischen Grundlage der kabyliischen Gesellschaft. Frankfurt a. M. 1979; z novějších reflexí pojmu Viazzo, Per Paolo – Lynch, Katherine: Anthropology, Family History, and the Concept of Strategy. In: International Review of Social History 47, 2002, s. 423–452; Engelen, Theo: Labour Strategies of Families: A Critical Assessment of an Appealing Concept, in: International Review of Social History 47, 2002, s. 453–464; Kok, Jan: The Challenge of Strategy: A Comment, in: International Review of Social History 47, 2002, s. 465–485.

24 Recenze, s. 383–4.

25 Dibelka, J.: Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. a 18. Století. České Budějovice 2012; viz k tomu kritická recenze J. Čechury: in: ČMM 132, 2013, s. 209–215, k strategii s. 209.

26 Friedrich, Gustav (ed.): Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus I. Pragae 1904–1907.

27 Srv. Mendl, Bedřich: Známa – neznámá listina z Friedrichova Kodexu. Iin: Sborník prací věnovaný prof. dr. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871–1931. Praha 1931, s. 259–269.

nebo nikoli.²⁸ Znovu opakují, prameny jsou stále stejné, kvalitativně i kvantitativně, přesto jedna skupina historiků zastávala názor, že v Čechách bylo lenní zřízení, druhá naopak, že nebylo... Kdo má pravdu? Kdo s prameny pracoval „lépe“, kdo „hůře“? To ani dnes nikdo neví a zdá se, že toto téma zůstane prakticky navždy otevřené. A já soudím, že je to tak správné...

Ovšem to, co platí pro středověk, platí i pro raný novověk? Zkusme sledovat tuto stopu. Když v roce 1911 vydával Josef Pekař *Knihu o Kosti*, II. díl, explicitně tvrdil, že český sedlák nebyl nikdy nevolníkem.²⁹ Jen o tři roky později začal Kamil Krofta vydávat – nejprve časopisecky – *Dějiny selského stavu*. Autor nezapochyboval ani na vteřinu, že český sedlák byl od poloviny 17. století nevolníkem.³⁰ A jsme u „jádra pudla“! Nikdo nebude pochybovat o tom, že oba muži náleží k tomu nejlepšímu, co česká historiografie uplynulého více než století dala české vědě. Jak je potom možná takováto principiální diference v jejich názorech? Řečeno Dibelkovými slovy: *kdo z nich pracoval s prameny lépe a kdo hůře?* Jistě, takto naivně otázka nestojí, ba ani stát nemůže. Je to prostě otázka interpretace pramenů.

Vzdalme se teď poněkud z české kotliny a položme si pár otázek v podobném duchu: Proč si Carlo Ginzburg pro svoje dílo *Sýr a červi* vybral pouze jednoho mlynáře, tedy legendárního Domenica Scandellu, známého dnes celosvětově jako Menocchia, a nikoli ještě druhého mlynáře – jmenoval se Pellegrino Baroni? Toho autor jakoby cíleně zmiňuje pouze marginálně, v Menochciově příběhu hraje naprosto okrajovou roli. Jak si mohl C. Ginzburg dovolit takto postupovat? Dnes je k dispozici edice výsledků k tomuto slavnému případu (nejen italsky, ale i anglicky),³¹ takže lze docela pohodlně sledovat, proč tak C. Ginzburg učinil – a vlastně, zda tak učinil *správně*. Proč nevytáhl na světlo boží také další mlynáře z regionu? Měl by je – podle názoru některých pozdějších oponentů – přinejmenším srovnávat, aby byl vytvořen model „friaulských“ mlynářů. Proč tedy Ginzburg postupoval tak, jak postupoval? Patrně proto, že to bylo v intencích jeho badatelské strategie.

Natalie Zemon Davis vydala v roce 1983 jednu z nejslavnějších mikrohistorických biografii: *Pravdivý návrat Martina Guerra*. Zde hraje klíčovou roli prostá žena Bertrande de Rols. Autorka neinterpretovala prameny k tomuto příběhu tak, jak jsou zachované – tedy jak to zachytil soudní protokol, který vedl soudce Jeana de Coras, vyslýchající Arnauda du Tilh (= falešného Martina Guerra, Bertrandina manžela). N. Z. Davis *po-točila* tento pramen a zpracovala z něj příběh Bertrandy de Rols. Tento postup byl ve své době ostře kritizován, například Robertem Finlayem. Specialista na renesanční dějiny napadl způsob, jak N. Z. Davis pracovala s prameny – že je vlastně *dezinterpretovala*.

28 Srv. Graus, František: *Dějiny venkovského lidu v době předhusitské I*, Praha 1953, úvodní partie; *Zemlička*, František: *Čechy v době knížecí*. Praha 1997.

29 Pekař, Josef: *Knihu o Kosti II*. Praha 1911, s. 112–114.

30 Krofta, Kamil: *Dějiny selského stavu*. Praha 1949 (2. vyd.), s. 191 sq.

31 Del Col, Andrea (ed.): *I processi dell'inquisizione (1583–1599)*. Domenico Scandella detto Menocchio. Pordenone 1990; Del Col, Andrea – Tedeschi, John and Anne C.: *Domenico Scandella known as Menocchio: his trials before the Inquisition (1583–1599)*. Binghamton NY 1996.

K tématu podle oponenta nepřinesla N. Z. Davis žádné nové dokumenty. Řada psychologizujících výkladů odráží podle R. Finlaye 20. století, nikoli raný novověk. R. Finlay tak došel k poměrně značně odlišnému výkladu pramenů než N. Z. Davis. Proč autorka nesledovala proces z pohledu obžalovaného, jak by snad kázala historiografická systematika, ale z pohledu Bertrandy de Rols? Jistě proto, že to byl její záměr, protože se dlouhodobě zabývala a zabývá různými ženskými osudy v 17. a 18. století.

Proč Giovanni Levi ve své knize o piemontské vísce Santéna v druhé polovině 17. století nezaměřil více pozornost na exorcistu jménem Giovanni Battista Chiesa, ale zajímaly jej ceny nemovitostí v této obci v italském Piemontu – ač zmíněný exorcista byl jednou z klíčových figur jeho knihy? Proč? Proč? Proč?

Možnou odpovědí může být následující čtvrt století staré konstatování, které vyslovil německý kulturní historik Michael Maurer, když se zamýšlel nad pracemi Ginzburga a Davisové a dospěl k závěru, že „*se jedná o velkolepý pokus o manipulaci jak s prameny, tak s čtenáři*“.³² O. Ulbricht k tomu dodává, že autor uvedené charakteristiky tak učinil bez znalosti teoretických implikací mikrohistorie, bez přihlednutí k badatelským deficitům studia problémů raného novověku a jen s krátkou historickou reflexí k problematice historické narativity. Tato slova platí nejen pro tehdy mladého badatele M. Maurera. Uplynulo dvacet pět let a jiné prostředí než to sousední německé, ústy jednoho z mladých historiků prezentuje stejné názory... Ano, J. Dibelka přece hovoří docela stejně.

Je vidět, že sami klasikové oboru mikrohistorie měli zásadní problémy s přístupem k interpretaci pramenů. A to zejména tehdy, když prezentovali své výklady, které byly odlišné od tehdy standardního historiografického, strukturalisticky založeného kánonu. Kritickému oku J. Dibelky by to jistě také neuniklo... Ale bylo by patrně bezpodmínečně nutné se s uvedenými texty seznámit. Ovšem pro někoho je lepší, ale zejména jednodušší střilet takřkajíc od boku. Proto se nyní podívejme na to, jak pracoval s prameny sám ostrý jihočeský kritik.

Dibelkova disertace ve své knižní podobě má vpravdě atypickou strukturu. Z celkového rozsahu 194 stran celých 51 stran (= 26,28 %) představuje reflexe bádání. Základní charakteristika Třeboňska 6 stran (= 3,09 %), normativní prameny k tématu 15 stran (7,73 %), bibliografie 30 stran (= 15,46 %). Vlastní analýze je pak věnováno 83 stran (= 42,78 %). Takto strukturovaných historických prací nenalezneme právě mnoho – ani v Čechách, ani v zahraničí. Technická stránka knihy (historiografická reflexe + bibliografie) se v podstatě rovná vlastní materii analýzy.

Jistý problém je v tom, že do roku 1740, kde pravděpodobně autor končí svůj „přelom 17. a 18. století“, je k dispozici nějakých 1750–1800 výslechových protokolů k sexuálními deliktům na Třeboňsku. To však není tak podstatné jako zásadní konstatování: *jak vlastně pracoval J. D. s prameny, když mu na takové neobyčejné kvantum dokumentace stačilo pouhopouhých osmdesát textových stran jeho monografie...*

32 Maurer, Michael: Geschichte und Geschichten. Anmerkungen zum publizistischen Ort der neueren 'histoire scandaleuse'. In: Geschichte in Wissenschaft und Unterricht 42, 1991, s. 674–691, zejm. s. 675–678.

To přece nemůže znamenat nic jiného než velkou až maximální sumarizaci stejně jako komprimaci dílčích výsledků, jednotlivých případů skutečných lidí, vzdalování se od konkrétních aktérů – a já nevím co ještě. Podotýkám, že kromě dvou gruntovnic J. Dibelka nevyužil jiné prameny než samotné výslechové protokoly z Vs Třeboň.

Daleko více zarážející je ale ještě jedna skutečnost: totiž metodologie a metoda, jakou byla disertace zpracována. *Hledám, hledám, naléztí nemohu...* To, co bývá standardní součástí kvalifikačních prací tohoto typu, zde není explicitně ani implicitně formulováno. Skutečně, *Dibelkova disertace ani v knižní podobě nemá jasně vymezené teoretické ani heuristické základy zpracování.* Že by to uniklo i recenzentům a školiteli? Podle všech indicií se tak ale opravdu stalo.

Stovky mužů a žen procházely pomyslným historickým jevištěm sexuálních deliktů na Třeboňsku, a to nepočítám jejich příbuzné a další figury, které v kontextu jednotlivých kauz hrály určitou roli... a J. Dibelka jim věnoval osm desítek stran. O čem potom může jeho monografie být? Jakési zhuštěné závěry, kde opět – jako v klasickém strukturalismu třetí čtvrtiny 20. věku – pro živého člověka není prostě místo. Je tedy mimo jakoukoli pochybnost, že Dibelkova práce s prameny je – mírně řečeno – silně mezerovitá až torzovitá. To ale patrně strukturalistickému pojetí výkladu až tolik nevádí, ač nepracuje v podstatě s jinými prameny, než jsou samotné výslechy. K těmto otázkám se ještě vrátím.

Jestliže tedy Dibelka soudí, že moje práce s prameny je problematická, lze snadno doložit, že způsob, jakým tento nekompromisní recenzent sám s prameny pracuje, je velmi nedostatečný i z hlediska vysokoškolských kvalifikačních prací. Nejedná se tu o žádnou přexponovanou formulaci, jde o prosté konstatování skutečnosti.

Vyděme z této Dibelkovy citace: „*Pro případné srovnání a doplňování získaných poznatků se mu (Čechurovi) nabízejí především evidenční prameny, z nichž nejdůležitější jsou v tomto případě pravděpodobně matriky. Matrika narozených dochovaná pro zkoumané období pro třeboňské panství se však ukázala jako velmi obtížně využitelná...*“³³ J. Dibelka zkoumal přelom 17. a 18. století, v jeho pojetí léta cca 1660–1740. Pro takové období nemá třeboňské panství zachovanou žádnou souhrnnou matriku. Autor si tu poněkud popletl pojmy farnost a panství. Město Třeboň má zachovanou matriku od roku 1630 pro celou farnost, od roku 1641 je zachována matrika Veselí nad Lužnicí, 1662 Dolní Bukovsko, 1675 Bošilec etc. Tyto matriky jsou pro sledované téma velmi dobře využitelné. Ovšem patrně důležitějším pramenem jsou poddanské soupisy dochované pro třeboňské panství v téměř kontinuální řadě od roku 1661. Zde je možné pohodlně nalézt nejen věk (nemusí být tak přesný jako v matrikách), ale i rodinné vazby jednotlivých protagonistů sexuálních skutků. Techniku práce s těmito prameny řadu let zvládali studenti mého semináře.³⁴

33 Dibelka, J.: Obranné strategie, s. 158.

34 Srv. Paták, Josef: Migrace a mobilita poddaných na třeboňském panství ve druhé polovině 17. a v 18. století. Praha 2013, bakalářská práce; Pultarová, Marie: Snížení lidé v prostoru rané novověkého města. Kati a pohodní ve východočeských městech 17. Století. Praha 2015, diplomová práce, aj.

J. Dibelka je historik, který nedokázal schopen shromáždit do své disertace ani disponibilní prameny z jednoho jediného panství, které jsou uloženy v třeboňském archivu jako Vs Třeboň. Je nesporně pozoruhodné, když *výčet pramenů z tohoto archivu pro jeho kvalifikační práci zahrnul celých šest (!) řádek...* Jde jistě o unikát. Unikát, který ovšem vypovídá o jedné věci, totiž že J. Dibelka nebyl schopen začlenit jednotlivé kauzy sexuálních deliktů do *kontextu*, což právě – zcela výjimečným způsobem – umožňují třeboňské „staré papíry“. A nejde tu jen o samotný fond Velkostatek Třeboň, kde není jen registratura panství. Paleta fondů, které je nezbytné využít, je daleko větší, pestřejší:

1. Vs Třeboň, knižní archiv (červené a černé signatury)
2. Vs Třeboň, knižní registratura
3. SOA Třeboň, SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Třeboně
4. SOA Třeboň, pobočka Český Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář (SŮK), staré oddělení, česká generalia
5. SOA Třeboň, pobočka Český Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář (SŮK), staré oddělení, panství Třeboň
6. SOA Třeboň, sbírka rukopisů
7. SOA Třeboň, sbírka matrik
8. Národní archiv v Praze: Fond Archivy českých zrušených klášterů za Josefa II., ŘA Třeboň, fasc. 1-16 spisy kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Třeboni
9. Národní archiv v Praze, fond Apelační soud
10. Archiv Národního muzea, fond F, rukopisy
11. SOA Třeboň, Vs Hluboká nad Vltavou

Právě neobyčejné fondové bohatství spojené s Třeboňskem si nezbytně vyžaduje komplexní studium řady skutečností spojených s tématem sexuálních deliktů. Jde o materiálové bohatství, které má bezesporu mimořádnou hodnotu, a proto je nutné dokumentaci prostudovat do hloubky. O těchto důležitých skutečnostech, které souvisejí s využíváním třeboňských dokumentů (nejen pro studium sexuálních deliktů), nemá J. Dibelka zřejmě nejmenší ponětí. A tak musí těžít z údajů vlastních soudních protokolů... A jak je to vlastně s touto dokumentací? *“...literatura, která se zabývá jejich dekonstrukcí, je již v dnešní době velmi obsáhlá a autorovi by umožnila, pokud by se s ní (Čechura) seznámil, vyhnout se celé řadě mylných závěrů...”*⁹⁵ Citace představuje další ze závažných Dibelkových tvrzení, které naráží na možný způsob práce s výslechovými protokoly.

Výslechových protokolů sexuálních deliktů je zachováno ve Vs Třeboň do roku 1784 přibližně 2000, což je mimořádně bohatý soubor, který nemá v českých zemích analogii. J. Dibelka deklaruje v této souvislosti vyčtenou metodu práce s výslechovými protokoly, jak ji formulovala Ulrike Gleixner/ová v disertaci publikované

v roce 1994.³⁶ Dlužno přitom hned zkraje podotknout, že naznačený analytický postup se nedočkal nijak velké recepce v německé historické kriminologii, jejíž bádání kulminovalo kolem roku 2000. I proto uvedený formalistní postup U. Gleixner/ové nelze brát jako jakýsi kánon či paradigma pro studium založené na výlechoých protokolech. Je to pouze *jedna z řady možností*.

To, co je na uvedených konstatováních stejně jako retrospektivách pikantní, ale z pohledu minimálně etiky vědecké práce docela zarážející, je následující prozaická skutečnost: *Dibelka toto analytické instrumentarium U. Gleixner/ové opakovaně pouze pasivně prezentuje, ale nikdy se jej sám nepokusil využít pro vlastní práci. A to přesto, že o něm hovoří už skoro celou dekádu a pléduje pro něj jako pro vrcholný nástroj pro studium výlechoých protokolů všeho druhu: v letech 2008³⁷, 2012³⁸ i 2014³⁹ je to stále jen prázdná proklamace, že „je při práci s těmito prameny nutná dvojnásobná analýza, která se nejdříve táže po struktuře textu a potom po obsahovém významu jednotlivých slov...“⁴⁰*

K tomu je třeba podotknout i toto. U. Gleixner/ová pracovala s 440 výlechoými protokoly z let 1700–1740, tedy z doby, kdy do oblasti jejího výzkumu silně zasahoval pruský stát se svými normativy. Navíc majetková, sociální i hospodářská strukturace venkovské společnosti v oblasti „Altmarkt“ v Braniborsku byla dosti odlišná zejména od jihočeských poměrů; už jen proto, že ji tvořilo hned 553 vsí, šlo tedy o region bezmála desetinasobně větší než třeboňský velkostatek kolem roku 1700.⁴¹ Navíc soudní mechanismus tohoto jihočeského panství byl poměrně výrazně vzdálen od centrálních soudních orgánů, které by v tomto případě mohl představovat Apelační soud.⁴² Tuto interakci – potenciální, či skutečnou – ovšem J. Dibelka vůbec nestudoval. Nicméně neopominul skutečnost, že jsem nepoužil „koncept Gleixner/ové“, za což mě silně kritizoval.

Třeboňské výlechové protokoly, které se týkají speciálně sexuálních deliktů, vůbec nemusejí být analyzovány uvedeným formalistním postupem, a to z několika důvodů. Předně jsou formálně poměrně přehledné a obsahově jednoznačné, nejsou

36 Gleixner, Ulrike: „Das Mensch“ und „der Kerl“. Die Konstruktion von Geschlecht in Unzuchtsverfahren der frühen Neuzeit (1700–1760). Frankfurt am Main – New York 1994.

37 Dibelka, Jaroslav: K novým možnostem studia trestněprávní problematiky. Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva na třeboňském panství (1650–1750). ČČH 106, 2008, s. 19–53.

38 Dibelka, J.: Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství, *passim*.

39 Viz následující pozn.

40 Dibelka, Jaroslav: Postih smilstva a cizoložství na třeboňském panství na přelomu 17. a 18. století. In: Sexuální trestné činy včera a dnes, edd. Karel Schelle, Jaromír Tauchen a kol. Ostrava 2014, s. 135–144, cit. s. 144.

41 K tomu zásadně Enders, Lieselott: Die Altmark. Geschichte einer kurmärkischen Landschaft in der Frühneuzeit (Ende des 15. bis Anfang des 19. Jahrhunderts). Berlin 2008, stran 1580 (!).

42 J. Dibelka se ve svých studiích této interakci vůbec nevěnoval. Jinak tomu bylo u Pavla Matlase: Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661–1765). Sborník archivních prací 57, 2007, s. 3–156; též: Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní. Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.–18. století. Praha 2011.

textově příliš rozsáhlé a v průběhu desetiletí 18. století (po 1730) se navíc poměrně výrazně zkracovaly. Před rokem 1700 byly rovněž velmi stručné a relativně nevýmluvné, většinou neměly ani jednotnou formální strukturu. Navíc: konfrontace mnohých konceptů s čistopisy také prozrazuje, že v textu nedocházelo k obsahovým posunům, které by bylo třeba následně re-interpretovat. Výslechové protokoly se vyznačují – z formálního hlediska – vlastně opačným vývojem než obecná kriminalia na Třeboňsku. Zde délka protokolů v průběhu 18. století narůstala, a to někdy až na několik desítek stránek, které zachycují jediný kriminální případ.

Lze jen dodat, že existuje celá řada novějších prací k analýze výslechových protokolů, jejichž obsah mi není neznámý; tyto práce rozhojňují metodické přístupy k výslechovým protokolům všeho druhu. O této literatuře nemá J. Dibelka zřejmě ani ponětí.⁴³ Uvedené texty naznačují jiné interpretační možnosti než letitý model U. Gleixner/ové. Jinak je tomu v případě čarodějnických procesů, kde je její postup využíván, jak ukazuje neobyčejně kvetoucí zahraniční studium věnované tomuto fenoménu.⁴⁴ Ovšem v našem prostředí by byl použitelný pouze pro rozsáhlou dokumentaci, která se týká čarodějnického procesu ve Velkých Losinách a obsahuje tisíce stran výslechových protokolů (Slezský zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, RA z Žerotína, kart. 49-59). Zde by byla jistě dekonstrukce na místě, ač mi není jasné, zda bychom hlouběji poznali svět staré žebračky Schuchové, která vše „odstartovala“... Ale to jsou přece jen jiné příběhy.

III. Dibelkova Johana Peřková – parciální kriminální případ

„...o tulačce Johaně Peřkové byla publikována roku 2007 studie Příběh Johany Peřkové. Každodenní život tulačky a zlodějky v první polovině 18. století.“⁴⁵ Autor (Čechura) se sice vůči ní velmi kriticky vymezuje, to mu však nebrání v tom, aby bez proměny jejího obsahového vyznění poněkud nepřesně převyprávěl ve své práci její původní obsah, což zabere téměř padesát stran textu. Tuto původní studii přitom již vůbec necituje.“⁴⁶

43 Wahrheit, Wissen, Erinnerung. Zeugenverhörprotokolle als Quellen für soziale Wissensbestände in der Frühen Neuzeit, edd. Ralf-Peter Fuchs, Winfried Schulze. München 2002, zde zejména tíž: Zeugenverhöre als historische Quellen – einige Vorüberlegungen, s. 7–40, Ralf-Peter Fuchs: Erinnerungsgeschichten: Zur Bedeutung der Vergangenheit für den „gemeinen Mann“ der Frühen Neuzeit, s. 89–153; Michael Neuhäus, Hans-Walter Schmidt-Hannisa: Das Protokoll. Kulturelle Funktionen einer Textsorte, Frankfurt am Main etc. 2005; Pätzold, Stefan: Texte, Quellen, Archivalien Geschichte-, hilfs- und archivwissenschaftliche Ansätze der Quellenkunde. Archivalische Zeitschrift 92, 2011, s. 351–374; Loetz, Francisca: Sexualisierte Gewalt in Europa in 1520–1850. In: Geschichte und Gesellschaft 35, 2009, s. 561–602; k nim by se mohly přiřadit i některé studie Davida Warrena Sabeana, např. Peasant Voices and Bureaucratic texts: The Narrative Structure in Early Modern Protocols. In: Peter Becker – William Clark: Little Tools of Knowledge. Historical Essays on Academic and Bureaucratic Practices. Ann Arbor 2001, s. 67–93.

44 Srv. Koblřová, Zuzana: Čarodějnické a kouzelnické procesy ve světle zahraniční historiografie, v tisku.

45 Dibelka, Jaroslav: Příběh Johany Peřkové. Každodenní život tulačky a zlodějky v první polovině 18. století. In: Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku, edd. Václav Bůžek, Jaroslav Dibelka. České Budějovice 2007, s. 315–332.

46 Recenze, s. 385.

Položme si nejdříve tuto otázku: Jak J. Dibelka ví, že jsem já byl „*poněkud nepřesný*“, a tedy že on byl daleko přesnější? Kdo verifikoval jeho práci? Jde jednoduše o jeho typicky apodiktické tvrzení, které nelze objektivně podepřít. A to již proto, že je běžné – a ukázal jsem to po mém soudu dostatečně detailně výše – že výklady pramenných souborů jednotlivými historiky mohou být dosti rozdílné.

Co k tomu ještě říci? Snad jen to, že J. Dibelka měl dost času na to, aby zpracoval životopis J. Peřkové – zajisté lépe než já – sám. Ono totiž vůbec nejde o to napsat ten který text. Tak snadné to většinou není: ráno se probudím a napíšu to a to. Na váhu tu padá jedna zásadní skutečnost, jež vůbec nevyplývá z dobré, vynikající, či naopak průměrné znalosti dokumentace. Je to otázka jisté *invence*. V daném případě invence k tomu, nalézt mezi stovkami v podstatě bezejmenných osob, aktérů různých deliktů, někoho konkrétního, ženu či muže, kdo by poskytl dostatek látky k celistvému životnímu příběhu, a nejen k jakési reprodukci série drobných krádeží. Ne, nejedná se tu o marginální záležitost, ale naopak o záležitost naprosto principiální. Vydejme se po této stopě a ukažme si, kam po této cestě došel J. Dibelka.

Před několika lety jsem diskutoval na jednom workshopu s výtečným znalcem pramenů panství Hluboká nad Vltavou Pavlem Matlasem, který vyjádřil názor, že na základě pramenů jihočeských archivů *nelze napsat životopis venkovana* 17. a 18. století. V této otázce zastávám jiný názor, jehož *zhmotnělou podobou* je knížka o Johaně Peřkové. Rozhodl jsem se, na základě svých znalostí profilujících mikrohistorických monografií, teoretických přístupů k tomuto konceptu a jihočeských pramenů, že budu sledovat život Johany Peřkové z jejího pohledu. Jistě s tím nemusí každý souhlasit, ale jde o můj autorský vklad k tématu. A to je zcela legitimní, minimálně proto, že tak postupovali mnozí historikové, jak jsem mohl uvést v této polemice (N. Z. Davis, C. Ginzburg a jiní).

K Dibelkově Johaně Peřkové je třeba dodat toto. Jde tu o jeden z docela dlouhé řady kriminálních případů. U něho autor zachytil pouze vyšetřování z let 1726 a 1736 a použil k tomu jediný pramen: Vs Třeboň, sign. I B 5 BC 14. Nedokázal přitom využít přebohatou místní dokumentaci k jednotlivým osobám na panství: matriky, poddanské soupisy, pozemkové knihy a podobně. Sám jsem tento čistě kriminální rozměr konání Johany Peřkové zpracoval v knize *Kriminalita a každodennost* z roku 2008.⁴⁷ Na to J. Dibelka tak nějak pozapomněl. Pro milovníky formalismu dodávám, že můj text je dvakrát tak dlouhý jako recenzentova Peřková, tedy i daleko podrobnější...

Již ve své monografii o kriminalitě jsem uvedl prameny z městského archivu v Soběslavi, které představují zásadní informační soubor – soubor, který je nejméně dvojnásobně obsažný než uvedený třeboňský materiál. A v Johanině životopise jsem mohl dále využít celou řadu pramenů zejména třeboňské proveniencie, například i dokumentaci k verbování do armády, protože Johanin otec se nechal jako pět-

---

47 Čechura, Jaroslav: *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650–1770*. Praha 2008, s. 72–103.

atřicetiletý ženatý muž naverbovat do armády. A jak na tuto negativní skutečnost dokázala reagovat jeho manželka? Co o těchto záležitostech, které nemohly zůstat bez vlivu na Johanin život, pověděl J. Dibelka? Nic, opravdu nic. A takových momentů lze nalézt v mém životopise jihočeské tulačky celou řadu. V poněkud zjednodušené podobě odráží dva rozdílné přístupy k jihočeské ženě následující schéma:

Fáze života Johany Peřkové a jejich zpracování

Dibelka 2007	Čechura 2008	Čechura 2015
Peřková 1726	Peřková 1726	Předkové z Hrdlořez
Peřková 1736	Peřková 1736	Předkové ze Suchdola nad Lužnicí
	Peřková 1742–45	Rodiče Peřkové
		Peřka vojákem
		Dětství a mládí Peřkové
		Peřková 1726
		Peřková a muži
		Peřková 1736
		Peřková 1742–1745
		Peřková: trest smrti a milost

A pokud jde o recenzentovu stížnost na to, že necituji jeho studii, lze na ni velmi prostě odpovědět. Nebylo to z hlediska pojetí „mé Johany“ vůbec třeba: na rozdíl od Dibelkova pojednání o jedné dekádě života protagonistky jsem musel sledovat více než čtyři dekády Johanina života. O jejím mládí do 23 let neuvádí Dibelka naprosto nic, právě tak o téměř desetileté fázi její existence po roce 1736. A navíc: za čtyři desetiletí své publikační činnosti mě dosud nenapadlo dožadovat se toho, že bych měl být citován.⁴⁸ To záleží na každém, aby se takto rozhodl... Je to lepší a eticky korektnější než přebírat od jiných, aniž by byl uveden zdroj. (Třeboňští mlynáři posledních Rožmberků by mohli vyprávět...)

Závěr

„Již samotná část knihy, která se bezprostředně nezabývá životem této tulačky, je bohužel zatížena celou řadou závažných pochybení, které pramení z absolutního nepochopení soudobého historického kontextu v souvislosti s dějinami jihočeského venkova.“⁴⁹ Co dodat, když jde o takovouto insinuaci? Publikuji studie, monografie v tuzemsku i v zahraničí, které jsou cílené na jižní Čechy (v posledním desetiletí

48 Pokud bych uvažoval jako J. Dibelka, musel bych se pozastavit nad tím, proč v pokusu o syntézu české společnosti raného novověku není uvedena např. moje monografie citovaná v předchozí poznámce: Bůžek, Václav a kolektiv: Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty. Praha 2010, s. 883–884.

49 Recenze, s. 384.

potom na Třeboňsko) od roku 1978, tedy nějakých 38 let. A od svých „klášterních“ prvtin jsem se vždy velmi mnoho zabýval uvedeným regionem. A nyní se od recenzenta J. Dibelky dovídám, že jihočeským kontextům absolutně nerozumím. Takové konstatování si musí přebrat každý sám. Jen bych dodal, že za poslední dekádu jsem strávil v badatelnách SOA Třeboň bezmála celý jeden rok, lze si to bezpečně ověřit z úřední dokumentace archivů. Kolik času tam tráví jiní badatelé, či recenzent sám, by stálo za zamyšlení, ale to je samozřejmě každého věc...

„Absolutní nepochopení soudobého historického kontextu“ – to je zajímavá a současně závažná formulace. Zeptal bych se, jak o něm může J. Dibelka psát, či jej používat, když se nikdy historickým kontextem nezabýval. Důkaz pro takové tvrzení je velmi jednoduchý: *úzká, chudičká pramenná základna*. Nebylo těžké výše ukázat pramenný záběr historických výzkumů J. Dibelky ve spojitosti s jeho disertací, ale i s osobou J. Peřkové – tam jakýkoli kontext docela postrádáme. Opět, Dibelka tu kritizuje něco, o čem nic neví, *co osobně dosud nikdy nestudoval*. Tady vůbec nejde o vyčtené informace, konstrukce či postupy. Historik si je prostě musí nalézt v bohaté archivní dokumentaci.

Byl bych rád, aby se v tomto kontextu nepřehlédlo, že J. Dibelka je sice jihočeský historik, nemá ale žádný problém s tím, aby opakovaně začlenil říšský zákoník Karla V. z roku 1532 do českých vnitřních poměrů 16. století, ač v nich nemá co dělat; je patrně záležitostí magisterského studia vědět, co patří do českých dějin a co nikoli...

J. Dibelka je historik, který neustále operuje právní terminologií, ovšem velice nepřesně. Z právněhistorického pohledu jsou tyto partie zatíženy velkým množstvím poklesků. „*Od badatele, který se pokouší interpretovat soudní písemnosti trestněprávního charakteru, by bylo možné oprávněně očekávat základní znalost právní terminologie aspoň na úrovni, která je běžně vyžadována od absolventů kurzů základů práva na vyšších odborných či neprávnických vysokých školách.*“⁵⁰ K tomu není třeba dodávat nic dalšího.

Historikové, kteří pracují dlouhodobě s archivními prameny, se nejednou dopouštějí, dopouštějí a budou dopouštět chyb a omylů při čtení rukopisných pramenů. Tyto poklesky se nevyhnuly ani Františku Palackému⁵¹ či Josefu Pekařovi⁵², případně Václavu Bůžkovi⁵³, a ani mně. Je to dosti rozšířená skutečnost, kterou lze sledovat například také v kritických edicích vyprávěcích pramenů, jak pozdního středověku, tak

50 Tak Petr Kreuz, in: JSH 83, 2014, s. 476.

51 Viz Archiv český I a II, Praha 1840–1842; k tomu Čechura, Jaroslav: Sekularizace církevních statků v husitské revoluci. Praha 1984 (kandidátská disertace).

52 V souvislosti s Kristiánovou legendou, k tomu Hobzek, Josef (ed.): Listy úcty a přátelství. Vzájemná korespondence Jaroslava Golla a Josefa Pekaře. Praha 1941.

53 Bůžek, Václav: Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků. České Budějovice 2006, k tomu Mařa, Petr: Nad knihou Václava Bůžka o Ferdinandovi Tyrolském a české šlechtě. In: Dějiny – teorie – kritika 1, 2011, s. 113–131, zejm. s. 117–119.

raného novověku (např. Jaroslav Kolár⁵⁴), platí to dokonce i o edicích korespondence z 19. a 20. století. Ani já jsem se takovým chybám neubráníl, a tak jsem se zařadil mezi tyto *mylně čtoucí*. Zmiňuji tuto skutečnost, protože s ní J. Dibelka operuje jako s trumfovým esem, dokonce ji veřejně prezentuje na konferencích.

Na druhé straně je třeba se zeptat: kdo Dibelkovi verifikoval, že jeho čtení je opravdu lepší či přesnější než to moje? Kdo byl oním soudcem? Zatím je on sám jakýmsi *samosoudcem*, který vyjevuje určité skutečnosti. Je otevřenou otázkou, zda tak činí kvalifikovaně, zodpovědně, a zejména přesně. Mnohdy se totiž stává, že „přání je otcem myšlenky“... Neměli bychom v těchto souvislostech zapomínat na některé zásadní skutečnosti, které principiálně nivelizují silná tvrzení J. Dibelky.

Jakkoli právě tato kritika může být nakonec i oprávněná a ani bych s ní příliš nepolemizoval, přece jen ve spojitosti s historikem, který ji vyslovuje, by nemělo být opomenuto jedno. Historik, který chce být takto nekompromisní, by měl mít primárně čistý vlastní stůl. Tak tomu ale v Dibelkově případě není. Ve svých příspěvcích, zejména v kolektivní práci *Světy posledních Rožmberků*,⁵⁵ dle mého názoru jasně překročil hranice etiky vědecké práce.⁵⁶ Tyto skutečnosti musí historik vnímat a naučit se s nimi pracovat, protože jen tak se přiblíží historické pravdě.

Není nesnadné dokázat, že historická pravda se prostě může lišit od té úřední, i třeba soudní. V tomto případě je to nesporné. Dlužno dodat, že tento Dibelkův přístup – použití výsledků cizí práce bez standardní, adekvátní citace – je nečekaný už tím, že se veškeré podklady dají docela snadno dohledat, a to včetně kvalifikačních prací na Jihočeské univerzitě. Ty jsou navíc přístupné na příslušných webových stránkách. Ani s tím neměl J. Dibelka problém... Mám za to, že jde o „zajímavý“ pohled na tohoto nemilosrdného kritika.

Významný anglický historik Peter Burke napsal v souvislosti s knihou Emmanuela Le Roy Ladurie, *Montaillou*, mimochodem jedním z paradigmat mikrohistorických studií, i tuto myšlenku: „*Knihla je poseta chybami tak jako zdi kamenných domů v Montaillou byly plné děr, přesto je nutno ji vyzdvihnout pro autorovu schopnost přivést minulost zpět k životu a odhalit mezi řádky dokumentů to, o čem sami vesničané nevěděli, že vědí. Jde o brilantní tour de force historické obrazotvornosti a odhalení možností antropologické historie.*“⁵⁷ Komentáře snad netřeba.

54 Podle laskavé informace Aleny M. Černé, editorky pramenů 16. století.

55 Bůžek, Václav a kol.: *Světy posledních Rožmberků*. Praha 2011, kde lze nalézt tyto Dibelkovy texty: Každodenní život venkovských poddaných, s. 406–416; týž: Kázeň poddaných – norma a praxe, s. 416–424; týž: Na poplužních dvorech, s. 424–430; týž: Každodennost mlýnů, s. 430–441; týž: V pivovarech, s. 441–450; týž: V hospodách, s. 450–460; týž: Ovcáci, ovce a ovčiny, s. 481–486; týž: Provozy sklářských hutí, s. 487–495; týž: Loupežníci v lesích a na cestách, s. 495–502; týž: Lidé na okraji venkovské společnosti, s. 502–511.

56 Příslušný dokladový materiál přinesl Čechura, Jaroslav: Jihočeský plagiátor, in: www.jaroslav-cechura.cz.

57 Burke, Peter: *Francouzská revoluce v dějepisectví*. Škola Annales (1929–1989). Praha 2004, s. 74 (ang. 1990).

Na úplný závěr chci vyjádřit názor, že mladý historik by měl zvažovat svá vyjádření všeho druhu, a ne předvádět zejména jihočeskému publiku, jak je erudovaný, nekompromisní a všeho znalý. Opak je pravdou. Nevidím žádnou metodologickou či metodickou diskusi, ale vždy jen ad hoc vyřknutou myšlenku, která musí být co nejvíce negativně *kritická*, opakují: *co nejvíce*. Slovo *kritická* je tu klíčové... Z poněkud vzdálenějšího zorného úhlu to působí nejen podivně a není to na úrovni soudobé historické vědy.

Příloha

Práce Jaroslava Čechury na poli mikrohistorie či mikrohistorií inspirované

Tematicky se jedná o selské rebelie (1), historickou kriminalitu (2), sexuální každodennost v raném novověku (3) a mikro-sociální dějiny (4).

Ad 1

Broumovská rebelie. Praha 1997, 163 s.

Mikrohistorie konfliktu či historické události: březnový patent Leopolda I. a rolnická rebelie roku 1680. In: Studie k sociálním dějinám 6. Konference sociální dějiny českých zemí v 18., 19. a 20. století, Praha 10. a 11. října 2000, edd. Jana Macháčová, Jiří Matějček. Kutná Hora – Opava 2001, s. 93–102.

„*Toho roku byla velká nadúroda ořechů.*“ Objektivní a subjektivní moment v petičích rolnických revolt 17. století – příklad Kysiblí. In: Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi. Praha 2003, s. 211–220.

Černínové versus Kysibelští. Praha 2003, 211 s.

Ad 2

„... *člověk není dřevo*“ (*Studujme tradiční kulturu raného novověku*). In: K novověkým sociálním dějinám českých zemí VI. Sociální dějiny dnes, edd. Jana Čechurová, Jiří Štaif, Praha 2004, s. 77–87, 242–243.

„*Veřejný příběh*“ Antonína Fontany (1735). In: V komnatách paláců, v ulicích měst. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám, edd. Kateřina Jíšová et al. Praha 2007, s. 283–297.

Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650–1770. Praha 2008, 356 s.

Ad 3

Láska, sex, každodennost, mravní delikty a jejich trestání ve vrchnostenských správních sídlech Třeboň a Český Krumlov v letech 1661–1719–1750. In: Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví, ed. Martin Gaží. České Budějovice 2010, s. 783–801.

„Jakou jste měla známost s myslivcem? Skrze bílé šaty, které jsem jemu prala!“
Hledání a interpretace třeboňských sexuálních deliktů. Archivum Trebonense XII,
2011, s. 235–268.

Antidisciplinování, či disciplinování zdola? Pasáček, zlodějíček, sexuální delikvent a aktivní člověk Tomáš Kabourek alias Studnička. In: Bylo nebylo. Studie (nejen) k dějinám dějepisectví, vzdělanosti a didaktice dějepisu (= Acta Universitatis Carolinae 2012 – Historia Universitatis Carolinae Pragensis, Tomus LII. Supplementum 1), edd. Hana Kábová, Mikuláš Čtvrtník. Praha 2012, s. 121–131.

Sex, láska a emoce: Třeboňsko 1700–1750. Jihočeský venkov pod lupou. In: Folia historica bohemica 29, 2014, s. 327–343.

Sex v době temna. Sexuální život na českém jihu v prvním století Schwarzenberků (1660–1770). Praha 2015, 645 s.

Ad 4

Mobilita v jedné české pobělohorské vsi: Pelejovice 1650–1700. In: K novověkým sociálním dějinám českých zemí, díl 1. Čechy mezi tradicí a modernizací 1566–1848. Praha 1999, s. 94–124 (spoluautorka Jana Čechurová)

„Má jen to, co nosí na sobě.“ Subjektivní vnímání chudoby na jihočeském venkově první poloviny 18. století. In: Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén: ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení. Praha 2013, s. 165–203.

„Do Moravy utekl, však on tam ale nezůstane.“ K spontánní migraci z jižních Čech na Moravu. Časopis matice moravské 132, 2013, s. 43–81.

Dějiny zdola. Hledání ztracených lidí v 18. století. In: Tenkrát za západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje, edd. Jiří Stočes, Eva Mušková a kol. Plzeň 2013, s. 239–256.

Kooperace i konkurence: Třeboňsko 1700. Sociální interakce selského a vrchnostenského hospodářství. Jihočeský sborník historický 82, 2013, s. 83–124.

„...svatby starosta Pavel krejčí z Mazelova“ Sociální skladba družbů a svatební praxe na Třeboňsku kolem roku 1700. Archivum Trebonense XIV, 2014, s. 153–177.

Strategie versus realita: kdo bude dědit, kdo hospodařit a jak dlouho? Třeboňsko v první třetině 18. století. In: Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 106–151.

Neklidný život obyčejné ženy: Johana Peřková (1703–1745). Praha 2015, 225 s.